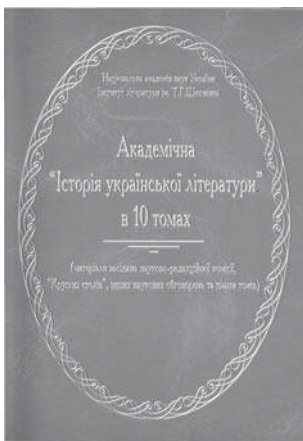

кваліфікувати як взаємозалежність часткового з цілим, то взаємозв'язок тексту з інтертекстуальним полем варто співвіднести з частиною літературного контексту, що обрамлює текст. У практиці інтертекстуального аналізу оперують поняттям “інтертекстуальне поле”, що не витіснило, однак, свого попередника — контексту з його широким спектром значень: історичний, суспільно-політичний, літературний, біографічний, авторський. Інтертекстуальне поле у цьому плані вужче, ніж контекст, бо співвідноситься лише з його авторським і літературним різновидами.

Академічна “Історія української літератури” в 10 т. (матеріали засідань науково-редакційної комісії, “Круглих столів”, інших наукових обговорень та плани томів) / Упоряд. Я.Цимбал. — К.: Фенікс, 2004. — 164 с. / НАН України, Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка.

До книжки увійшли матеріали обговорень, які відбувалися упродовж двох останніх років в Академії наук, в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка, на різних наукових зібраннях та “Круглих столах”, і були присвячені питанням створення нової академічної “Історії української літератури” в 10 т. На них були окреслені концепції цієї колективної праці, означено її методологічні та інтерпретаційні принципи та засади, основоположні проблеми вивчення історії української літератури від давнини до сучасності. Видання відкривається статтями В.Дончика, надруковано також документи й постанови з цього питання, а також плани кожного з десяти томів.

До книжки увійшли матеріали обговорень, які відбувалися упродовж двох останніх років в Академії наук, в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка, на різних наукових зібраннях та “Круглих столах”, і були присвячені питанням створення нової академічної “Історії української літератури” в 10 т. На них були окреслені концепції цієї колективної праці, означено її методологічні та інтерпретаційні принципи та засади, основоположні проблеми вивчення історії української літератури від давнини до сучасності. Видання відкривається статтями В.Дончика, надруковано також документи й постанови з цього питання, а також плани кожного з десяти томів.

Нова історія української літератури (теоретико-методологічні аспекти): Зб. — К.: Фенікс, 2005. — 260 с. / НАН України, Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка.

Збірник складають статті, присвячені актуальним питанням нової академічної “Історії української літератури” в 10 томах, опубліковані на сторінках журналу “Слово і Час” у 2002–2004 рр. під спеціальною рубрикою “Нова історія української літератури”.

У цих статтях, як зазначає у вступі “Література — Історія — Нація” Л.Скупейко, дослідники “висловлювали та обґрунтовували найрізноманітніші думки — від актуальності й доцільності такого проекту в сучасних умовах до теоретико-методологічних пропозицій щодо його здійснення. Зібрані в одній книжці, ці матеріали, на мій погляд, достатньою мірою відображають уявлення як про певні напрямки в пошуках шляхів розв’язання наболілих проблем сучасної історико-літературної науки, так і про труднощі, з якими неминуче доведеться зіткнутися виконавцям у процесі реалізації свого задуму”. У збірнику вміщені статті В.Дончика, Г.Сивоконя, Т.Денисової, Я.Поліщука, Л.Ушкалова, Н.Шумило, Л.Мороз, І.Денисюка, М.Сороки, Т.Гундорової, М.Кодака, П.Білоуса, Ю.Пелешенка, М.Бондаря, І.Моторнюка та ін.

Слово і Час. 2005. №12

що я в них вичитую”²¹. Нам відомі спроби представити обох згаданих авторів постмодерністами. Чого варті хоча б твердження Паскаля про “іншого”, немов би цитовані ним у XVII столітті з авторів XX-го: “Два протилежних смисли. Починати треба з них, інакше все стає незрозумілим та єретичним. Адже підсумком будь-якої істини слугує пам’ятання про істинність протилежного”²². Есеїстика — це вільне, хоч іноді “непрофесійне” філософствування. Це також міркування без меж, попри егоїстичну претензійність постмодернізму. Через есей ми безпосередньо спілкуємося з автором. Сучасні теоретики герменевтики ведуть мову також про готовність до розмови і здатність до розуміння, яких невідомо чи можна навчити²³. Цю спрямовану на істину здатність як відмінну рису есеїстики нам слід розуміти у феноменологічному насвітленні Едмунда Гуссерля та його послідовників. Активний читач, який завдяки індивідуальній визначеності формує певний есеїстичний дискурс, є непідвладним інтелектуалом. Відзначимо цю непідвладність як найбільшу потребу сьогодення.

²¹ Там само. — С. 300.

²² Там само. — С. 378.

²³ Богин Г. Социально-педагогический смысл филологической герменевтики. http://www.circle.ru/personalia/circle/bogin/index_html

Н.С.Надъярных. Дмитрий Чижевский. Единство смысла. — М.: Наука, 2005. — 366 с. / РАН, Институт мировой литературы им. А.М.Горького.

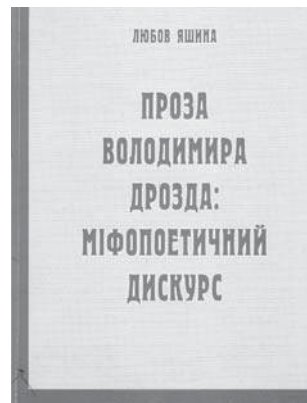

Перше монографічне дослідження про Дм.Чижевського, в якому відтворено по-стать ученого в контексті соціальної і культурної історії, показано його погляд на світ, словесність і місце в ній лю-

дини. Дослідниця за маловідомими й архівними матеріалами відтворює життєпис, оточення, етапи діяльності вченого (Росія, Україна, Чехословаччина, Німеччина, США), аналізує філологічну школу Дм.Чижевського, основу на філософській герменевтиці, міцних зв’язках з історією, антропологією, лінгвістикою. У “Додатку” вміщено кілька статей самого вченого з літературознавства та філософії.

Любов Яшина. Проза Володимира Дрозда: міфопоетичний дискурс: Монографія. — Дніпропетровськ: ООО “Баланс-Клуб”, 2003. — 176 с.

Монографія присвячена питанню міфопоетики творчості В.Дрозда в контексті прози українських письменників-шістдесятників. Автор доводить, що “всебічне дослідження проблем освоєння українською прозою

60–90-х років духовно-художнього світу міфу є актуальним у контексті літературних і загальнокультурних процесів сьогодення”.

Одна з центральних ідей творів Олеся Гончара про війну — народ незнищений, коли має міцне духовне коріння. Моральність і духовність — запорука його безсмертя. “Не раз щербились шаблі і списи ламались. І якщо народ вистояв, оборонив себе від понищення, то зробив це не так зброєю мілітарною, як силою духу свого, невичерпним творчим потенціалом, витворюванням художніх цінностей, що їх сьогодні з подивом відкриває для себе весь світ.

Це я вважаю явищем феноменальним: не так меч, як творчий геній народний. Мова, пісня втримали народ як націю, як спільноту духовну!”⁹.

Подальші дослідження в цьому напрямку дадуть можливість по-новому прочитати весь творчий доробок Олеся Гончара, зняти з нього тавро соцреаліста, показати як людину, що заглибилася в душу українського народу й відтворила національний характер у своїх романах, повістях, новелах.

⁹ Гончар О. Чим живемо... — К., 1992. — С.79.

Літературна компаративістика. — Вип. 1. — К.: ПЦ “Фоліант”, 2005. — 363 с. / Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України.

Перший випуск нового щорічника містить двадцять шість розвідок українських науковців, які розподілені за рубриками “Сучасні течії та концепції порівняльного літературознавства”, “Теорія літератури й компаративістика”, “Порівняльна типологія”, “Інтертекстуальність”, “Українська література в європейському й світовому контексті”.

Збірник відкривається вступним словом Д.Наливайка про поновлення української компаративістики, коли “знімаються всі обов’язкові схеми і табу в дослідженні багатовікових міжлітературних зносин українського письменства, відкривається можливість бюрократично неконтрольованих контактів з Європою і світом, ознайомлення з наробками зарубіжної компаративістики, вільного вибору наукових методологій та орієнтацій, без чого неможлива дійсна наука”.

Микола Корпанюк. Слово. Хрест. Шабля (Українське монастирсько-церковне, світське крайове літописання XVI–XVIII ст., компіляції козацького літописання XVIII ст. як історико-літературне явище). — К.: Смолоскип, 2005. — 904 с.

Перше наукове літературознавче дослідження великого пласта національної культури, створеної давньою українською, польською, латинською, російською мовами, яка розвивалася на всьому українському просторі і впливала на розвиток духовності нації. Автор різнобічно проаналізував тематику, проблематику, художній світ пам’яток, обґрунтував особливості розвитку крайового літописання як комплексного синтетичного жанру на засадах гуманістичної, класицистичної, барокової та просвітницької естетики, етики, національних літературних традицій та ідеології.

рекладач” (заявлена вона також серед тем у семінарі З.Гузаря, проте мало опрацьована). Аналіз перекладів німецькою мовою творів В.Стефаника, Леся Мартовича, Марка Вовчка, Олени Пчілки, Н. Кобринської, здійснених О.Кобилянською, доводить, що, незважаючи на певну недосконалість, “вони залишаються важливим історико-літературним фактом, без якого творчість О. Кобилянської значно втратила б на своїй багатогранності”. Я.Погребенник вперше довела, що переклад “Голосних струн” Лесі Українки, під яким у першодруці підписалась О.Кобилянська, насправді їй не нале-

жить, тому “доцільно друкувати цей нарис у зібранні творів поетеси як оригінальний, написаний німецькою мовою”. Висновки в аналізованій праці щодо двомовних новел ще більш категоричні, проте належно аргументовані: “Німецькі твори О.Кобилянської (...) повинні входити в зібрання письменниці на рівноправних з українськими творами засадах”. Отож немає сумніву, що рецензоване видання стане важливою віхою на шляху дослідження українсько-німецьких літературних взаємин.

м. Чернівці *Ярослава Мельничук*

КРИТИКА. – 2005. – ЧИСЛО 9

Олександр Мотиль аналізує українську урядову кризу як нормальний складник демократичного режиму. Друкуються відкритий лист і меморандум Харківської правозахисної групи з вимогою скасувати грудневу політичну реформу 2004 р.

та обґрунтуванням такої позиції. Філіп Тер з'ясовує місце України на ментальній мапі Європи. Василь Костюк висвітлює образ Європи та європейців у літературі, головним чином, на матеріалі прози Ю.Андруховича. Віталій Чернецький аналізує російське сприйняття спадщини “малоросійського Тургенєва” і “малоросійського Шопенгауєра” – Л. фон Захер-Мазоха. Сергій Яковенко розглядає проблематику тіла у творчості М. Кундери і В. Гомбровича. Жанна Ковба долучається до дискусії про українсько-єврейські відносини часів другої світо-

вої війни, наводячи фрагменти документів, які засвідчують різне ставлення українських інтелектуалів до євреїв. Вадим Дивнич наводить та іронічно коментує відповідь Української національної комісії з питань правопису на відомий лист фахівців до тодішнього віце-прем'єр-міністра М.Томенка із закликом посприяти реформуванню української орфографії. Привертає увагу до рівня джерелознавчої культури філологів розлога анотація-коментар Степана Захаркіна до видання “Українські неокласики”, впорядкованого Вірою Агеєвою. Водночас редакція надала Олені Русиній три сторінки на викриття історичного нарративу (чи нарративів?) “співця Болохівщини” Олекси Журка; рецензовану працю (праці?) оприлюднено, судячи з тексту відгуку, у збірках конференційних матеріалів чи й невідомо де. Сергій Плохій рецензує монографію Н.Яковенко “Паралельний світ”. Тамара Злобіна робить спробу “дослідити сучасні міти Львова..., знайти альтернативу офіційній візії й поглянути на львівську ідентичність під нетрадиційним кутом зору”. Іздрик друкує есей “Львів: секвенції психозу”.

Олександр Брайко

Слово і Час. 2005. №12